

VOLF KRYŠTOF Z LICHTENŠTEJNA 1511–1553
(PŘÍBĚH RENESANČNÍHO ARISTOKRATA)

MAREK VAŘEKA

Volf Christopher of Liechtenstein was the representative of typical Renaissance aristocrat of the half of the 16th century. He did not focus on building his own economic base. His priority was life which he enjoyed to the fullest. He got bogged down in a series of disputes, whether noble over honor or debts. He left behind a daughter and a wife, who bore the severity of his debts.

Key words: Volf Christopher of Liechtenstein; debts; court; money; Pouzdřany; duel.

Lichtenštejnové jako rod se dostávají na Moravu v roce 1249. Tehdy dostal Jindřich I. z Lichtenštejna od tehdejšího moravského markraběte Přemysla Otakara lénem rozsáhlé území v jižní části země – Mikulovsko. Právě toto území se mělo v budoucnu stát rodovou základnou lichtenštejnského rodu. Jednotliví představitelé rodu si uvědomovali svoji problematickou mocenskou pozici mezi českými králi a rakouskými vévody. Vždy sloužili na obou stranách hranice. Proto museli vhodně koordinovat svoji politiku, aby nepřišli o rozsáhlý majetkový komplex, který zbudovali zejména koncem 14. a počátkem 15. století na obou stranách hranice.¹

Jednotliví příslušníci rodu byli zapojováni do politiky tehdejší střední Evropy. Lichtenštejnové se museli naučit vycházet prakticky se všemi. Z toho pramenil také jejich silný smysl pro jednotu v rodě. Část příslušníků rodu se věnovala službě na dvoře rakouských vévodů, další u českých nebo uherských králů. Vzhledem k velkému množství žijících příslušníků muselo být přistoupeno také k náležitému rozdělení majetku mezi členy rodu. K tomu došlo v historii rodu několikrát. Nás bude zajímat majetkové rozdělení z počátku 16. století. Tehdy se Lichtenštejnové rozhodli upravit majetkové vztahy mezi sebou, protože rod se příliš rozrostl. Proto došlo v roce 1504 k dohodě mezi tehdejšími Lichtenštejnými o rozdělení rodového majetku a dalším fungováním rodu jako celku. Tato rodová smlouva měla fungovat na principu seniorátu. Senior rodu měl nad všemi lichtenštejnskými panstvími svrchovanost, k tomu se ještě připočítalo přednostní právo koupě jakéhokoliv lichtenštejnského majetku, kdyby ho nějaký z členů prodával. Tato rodová smlouva platila přes sto roků, než ji nahradil v roce 1606 majorát Karla I. z Lichtenštejna.²

Majetek se rozdělil na tři linie. První linie rodu (mikulovská) byla representována Kryštofem III. z Lichtenštejna a jeho synem Volfgangem I. Ti získali v konečném dělení tyto statky: **Mikulov, Maidburg, Rapherstein, Břeclav, Hohenau a Ulrichskirchen**. Tato rodová linie prodala v roce 1560 Mikulov a žila na zbylých statcích v Dolních Rakousích. Vymřela v roce 1691 jako zcela zchudlá. Další linie byla rakouská, representovaná Erazimem a Jiřím VI. Získali převážně statky v Dolních Rakousích: **Steireck, Rüttenstein, Reicherstein, Wilfersdorf, Drnholec a Go-**

¹ FALKE, J. von: *Geschichte des fürstlichen Hauses Liechtenstein*. Band I–III. Wien 1868–1877; SCHÖPFER, G.: *Klar und fest. Geschichte des Hauses Liechtenstein*. Riegerburg 1996, s. 17–27. VAŘEKA, M.: *Působení pánů z Lichtenštejna na Moravě v letech 1249–1350*. Královéhradecko 4, 2007, s. 465–483.

² HONC, J.: *Rozpad jednotného lichtenštejnského majetku do linií 1504–1585*. Genealogické a heraldické listy 20, 2000, č. 4, s. 31–38; GERŠIC, M.: *Dědické smlouvy Liechtenšteinů a snaha udržet majetek rodu*. Jižní Morava 46, 2010, sv. 49, s. 191–194.

stal. Tato rodová část vymírá již v roce 1548 a zbylé statky jsou podle smlouvy rozděleny mezi zbylé Lichtenštejny. Poslední větví rodu byla valtická, reprezentovaná Hartmanem I. Ten obdržel pro sebe rakouské državy: **Valtice, Hagenberg, Rabensburg a Mistelbach.** Bylo upuštěno od jednotné správy z centra – Mikulova. Nyní vznikla tři rodová centra – Mikulov, Valtice a Drnholec.³

Rozdělením na tři rodové linie se snažili Lichtenštejnové předejít vážným ekonomickým problémům, které se na šlechtu valily v průběhu 16. století. Změněné ekonomické myšlení konce 15. a počátku 16. století nutně neznamenal, že každý šlechtic bude na svém majetku intenzivně hospodařit. Záleželo vždy na osobě šlechtice, zda se pustí do riskantního režijního hospodaření sám, nebo se spolehne na rentové výnosy. Na ně ostatně byli odkázáni i jejich předci. Proto mnoho tehdejší šlechty nevidělo důvod proč začít s vlastním podnikáním. Nejinak na tom byli i Lichtenštejnové, kteří se pouští do vlastního hospodaření velmi pozvolna a oproti některým českým šlechtickým rodům, jako byli Rožmberkové, Pernštejnové a další, začínají s vlastním režijním podnikáním s velkým zpožděním. To mělo za následek velké finanční strádání mikulovské větve rodu, kam patřil i náš hlavní protagonist Volf Kryštof z Lichtenštejna.⁴

Po tomto krátkém uvedení do rodových souvislostí se podíváme blíže na osobu Volfa Kryštofa z Lichtenštejna. Budeme se snažit sledovat jeho osudy na základě mnoha dochovaných pramenů, které nám barvitě vylíčí jeho osobu a životní osudy jeho nejbližších.⁵

První souvislá zpráva o Volfovi Kryštofovi pochází z roku 1538. Tehdy přistoupil spolu s bratrem Janem VI. k rozdělení otcovského majetku. Smlouvou upravovali dělení vlastního majetku, který užívali. To nám ukazuje další fungování seniorátní smlouvy a štěpení majetku na jednotlivé členy rodu.⁶

³ ZEMEK, M. – TUREK, A.: *Regesta listin z lichtenštejnského archivu ve Vaduzu z let 1173–1526*. Sborník archivních prací 33, 1983, s. 151–296, 483–527, č. 516, s. 500. **Hartman I.** (* 1475, † 27. 1. 1542) 1. m. **Agnes hraběnka z Hohenlohe**, 2. m. **Jana z Mainburgu**. Děti: **Jiří Hartman I.** (* 30. 9. 1513, † 12. 7. 1562), **Jan Kryštof** (* 25. 4. 1515, † 7. 8. 1543), **Šebestían II.** (* 23. 4. 1520, † 25. 11. 1539). SCHÖPFER, G.: *Klar und fest. Geschichte des Hauses Liechtenstein*. Riegerburg 1996, s. 212; Moravský zemský archiv v Brně (dále MZA), f. G 11 Sbirka rukopisů Františkova muzea Brno, č. kn. 312, opisy lichtenštejnských privilegií, fol. 1a–10a; Sammlungen des Fürsten von und zu Liechtenstein, Hausarchiv (dále SL-HA), H 321, pag. 1–5; SCHMIDT, G.: *Das Hausrecht der Fürsten von Liechtenstein*. Jahrbuch des Historischen Vereins für das Fürstentum Liechtenstein 78, 1978, s. 1–181; HOFMEISTER, H.: *Pro consecvanda familiae at agnationis dignitate. Das liechtensteinische Familien-Fideikommiss als Rechtsgrundlage der Familien- und Vermögenseinheit*. In: Oberhammer, E. (ed.): *Der Ganzen Welt ein Lob und Spiegel. Das Fürstenhaus Liechtenstein in der frühen Neuzeit*. Wien – München 199, s. 46–63; WINKELBAUER, T.: *Liechtensteinové jako „šlechta neznající hranice“*. Náčrt majetkového vývoje pánů a knížat lichtenštejnských v Dolních Rakousích a na Moravě v rámci politických dějin. In: Komlosy, A. – Bůžek, V. – Svátek, F. (edd.): *Kultury na hranici*. Waidhofen 1995, s. 215–222, zde s. 217; OBERHAMMER, E.: *Viel ansehnliche Stuck und Güeter. Die Entwicklung des fürstlichen Herrschaftbesitzes*. In: Oberhammer, E. (ed.): *Der Ganzen Welt ein Lob und Spiegel. Das Fürstenhaus Liechtenstein in der frühen Neuzeit*. Wien – München 199, s. 33–45.

⁴ K problematice hospodářských dějin srov. dnes již základní práce těchto historiků. HRUBÝ, F.: *Z hospodářských převratů českých ve století 15. a 16.* Český časopis historický 30, 1924, s. 205–236, 433–469; VÁLKA, J.: *Poznámky o ekonomickém charakteru předbělohorského velkostatku*. Sborník prací Filozofické fakulty brněnské university C-6, 1959, s. 21–37; VÁLKA, J.: *Hospodářská politika feudálního velkostatku na předbělohorské Moravě*. Praha 1962; MATĚJEK, F.: *Feudální velkostatek a poddaný na Moravě s přihlédnutím k přílehlému území Slezska a Polska. Studie o přeměnách na feudálním velkostatku v 2. polovině 15. a 1. polovině 16. století*. Praha 1959; LEDVINKA, V.: *Rozmach feudálního velkostatku, jeho strukturální proměny a role v ekonomice Českých zemí v předbělohorském období*. Folia historica Bohemica 11, 1987, s. 103–132; ČECHURA, J.: *Podnikání evropské šlechty v 16. století*. Hospodářské dějiny 21, 1995, s. 9–28; BŮŽEK, V.: „Svatý Jiří za humny jest.“ (Úvěr v myšlení rytířských klientů předbělohorské doby). *Studia Comeniana et historica* 29, 1999, č. 61, s. 34–45.

⁵ Základními prameny pro poznání osoby Volfa Kryštofa byly zejména soudní rozepře zvané pňhony. MZA, f. A 3 Stavovské rukopisy 1348–1884.

⁶ SL-HA, H 321, pag. 10. Výpsané všechny smlouvy na dělení mikulovského panství od roku 1249 do roku 1577. Nejvíce informací o Volfovi Kryštofovi nalezneme v jeho osobním fondu. Jedná se zejména o dlužní úpisy, svatební smlouvy a podobné hospodářské záležitosti. SL-HA, Familie, kart. 579.

Volf Kryštof dostal z mikulovského panství statek Pouzdřany, kde žil se svojí manželkou Kaťerínou z Lamberka. Dodnes visí na zdi zdejšího kostela mramorová deska upomínající na poslední místo odpočinku tohoto polozapomenutého šlechtice. Podle všech informací, které máme, se Volf Kryštof za svého života topil v dlužích. První dluh nacházíme již v roce 1543 k brněnskému kupci Šebestiánovi Handlovi 92 zlatých (dále zl.). Informace ohledně platební morálky dotyčného Lichtenštejna skvěle vystihují slova samotného půhonce: „[...] *dlužen zůstává a vy mi dáti a zaplatiti nedbá znáti se* [...]“.⁷ S největší pravděpodobností se jednalo o krámské zboží, sloužící pro běžnou denní potřebu. V této době totiž Lichtenštejnové drželi v Brně dům, který využívali při svých pobytech ve městě. Většina tehdejší šlechty měla ve významných zemských centrech domu, které jim poskytovaly dostatečné zázemí při pobytu ve městě. Postupem doby si bohatí šlechtici budovali honosné paláce a staré domy prodávali.⁷

V osobě Volfa Kryštofa se nám zračí průbojný a prchlivý Lichtenštejn neváhající vydat kord, kdykoliv je k tomu sebemenší záminka. Tak přesně k tomu došlo v roce 1545 v domě Jana Zpěváčka v Brně. Při vyprovokované potyčce se lichtenštejnští služebníci pustili do Ekrharta Mandunela Pommora z Arulanzu. Přímo proti němu zaútočil Volf Kryštof, který do něho sekal a svévolně ho bil. Postižený měl velké štěstí, že tam byli jeho služebníci, kteří ho bránili proti Lichtenštejnovu útoku. Osoba Volfa Kryštofa se nám ukazuje ve zcela odlišném světle. Zdá se, že plně odpovídá svému předkovi Vilémovi z Lichtenštejna, který vynikal svoji prchlivou povahou.⁸

Volf Kryštof nesl zodpovědnost také za svoje poddané. To můžeme vidět názorně na dalším půhonu, který nám rozkrývá tuto problematiku. Manželka Foltýna Pitvůrce z Golšovic, Barboara Oberlamerin vedla s mikulovským měšťanem Tristanem Dutmanským z Bařic spor kvůli části 300 hřiven grošů (dále gr.). Ty půjčil dotyčnému Tristanu, který je měl ve stanoveném termínu vrátit na jeho domě na mikulovském předměstí. Peníze měl položit na mikulovskou radnici. Bohužel se tak nestalo. Navíc ho dotyčný se svými pacholky chtěl napadnout v jeho vlastním domě. K útoku naštěstí nedošlo. Kromě tohoto půhonu vznášel ještě další přímo na Volfa Kryštofa z Lichtenštejna stran lidí: Fojta Prejaba, rychtáře, France Ferara, Ablaji Teodora, Linharta Primura a z mikulovského předměstí Jiříka Přímala, řezníka. Nepůjčením těchto poddaných měla vzniknout škoda 300 hřiven gr.⁹

Problémy se Volfovi Kryštofovi z Lichtenštejna zřejmě nevyhýbaly ani v dalším období. Navíc koncem svého života se dostal do vážných finančních problémů. Záměrně odkládal splacení úroků a úvěrů. Roku 1544 si půjčil od Markvarta částku 2500 kop gr. Na tuto sumu byla vystavena jistina, kde byly dojednány podrobnosti celého úvěru. O termínu sv. Jiří 1549 poslal Volf Kryštof k dotyčnému věřiteli svého člověka kvůli oddálení splatnosti. To ovšem byl pouze zastírací manévr, který měl na chvíli uspokojit věřitele. Jenže při dalším splatném termínu na sv. Václava nehodlal již nic zaplatit. Tvářil se, že si žádnou částku nepůjčil. Jenže věřitel měl v ru-

⁷ MZA, f. A 3 Stavovské rukopisy 1348–1884, inv. č. 744, fol. 102b. Lichtenštejnové drželi v Brně dům na dnešním Zelném trhu, na jehož místě dnes stojí Reduta. Tento dům vlastnili již od středověku až do roku 1600, kdy ho Karel z Lichtenštejna prodal jako značně zdevastovaný. Zřejmě do něj v posledních desetiletích 16. století příliš neinvestovali. Archiv města Brna, f. A 1/1 Sběrka listin, mandátů a listů; Archiv města Brna, f. A 1/3 Sběrka rukopisů a úředních knih. Národní archiv (dále NA), f. Morava, inv. č. 3142, fol. 1a–2b, list z 27. 8. 1586, císař Rudolf II. Janovi Septimovi z Lichtenštejna o stížnosti Brněnských na lichtenštejnský dům v Brně. Obecně o držbě šlechtických domů srov. HRDLIČKA, J.: *Provoz vídeňského domu Jáchyma z Hradce*. In: Bůžek, V. (ed.): *Poslední páni z Hradce. České Budějovice 1998 (= Opera historica 6)*, s. 13–126. JORDÁNKOVÁ, H. – SULITKOVÁ, L.: *Domy pánů z Pernštejna v kontextu šlechtické držby v královském městě Brně*. In: Vorel, P. (ed.): *Pernštejnové v českých dějinách*. Pardubice 1995, s. 115–132.

⁸ MZA, f. A 3 Stavovské rukopisy 1348–1884, inv. č. 744, fol. 245b.

⁹ Tamtéž, fol. 332b–333a.

kou dlužnou jistinu, která prokazovala pravý opak. Když věřitel viděl nereálnost mimosoudního vymáhání, zvolil soudní cestu. Potom měl alespoň teoretickou šanci na další vymáhání peněz, které bylo nyní nařízeno soudně.¹⁰

Šlechtici z okolních statků požadovali po Lichtenštejnech půjčení jejich poddaných. Jenže s takovýmto případem se setkáváme také v městě Brně. Zde požaduje Melichar Tetour z Tetova tyto lidi: Erharta Varhaníka, Tomáše Kuchaře, Jakuba Sokolčího, Matuše Maštaliře, Pavla Maštaliče, Lipolda Maštaliře a Šimíka Maštaliře. Kvůli neposkytnutí těchto poddaných mu vznikla škoda 600 hřiven. Jenže nezůstalo pouze u tohoto pŕuhonu. Další pŕuhon byl ovšem závažnější, protože šlo o lidský život. Již jsme se seznámili s prchlivou postavou Volfa Kryštofa z Lichtenštejna, který pro řešení sporů nechodil daleko. Pŕuhonce Melichar Tetour z Tetova se ubytoval 3. září 1550 v Drnholci v krčmě Jana Hostinského. Nic nenasvědčovalo tomu, že v noci dojde k incidentu, který poznamená život Tetoura na několik dalších let. Večer pojedl a popil pivo, spát šel brzy, aby ráno mohl brzy odjet domů. Jenže o jeho pobytu se dozvěděl Volf Kryštof, který se rozhodl v návalu zlosti jednat. Nemohl mu totiž zapomenout vzájemné problémy s poddanými a úvěrovými penězi. Tetour leže v horní části krčmy v komoře, zatím nic netušil. Uprostřed noci se přikradl Lichtenštejn s rytířem Stanislavem Rošovským z Rošova. Volf Kryštof vtrhl do komory ke spícímu rytíři, který byl tímto útokem zaskočen. Nezmoohl se ani na obranu, jen se snažil dostat ke své zbrani, která ležela vedle postele. To se mu však nepodařilo. Okamžitě byl zraněn a Volf Kryštof vedl další útok, který „na mě že jest kolmo uhodil“. Potom na něho Lichtenštejn v návalu zlosti řval a chystal se opakovat další údery. Ty by bezpochyby vedly k smrti zraněného Tetoura, který ležel na posteli v tratolišti krve. V danou chvíli zareagoval duchapřítomně rytíř Rošovský, jenž se snažil uklidnit Volfa Kryštofa a dostat ho z pokoje Tetourova. Tím Tetour získal čas, aby nabral další síly pro možný boj. Argumenty použité Rošovským byly dostatečně pádné, protože Volf Kryštof již útok neopakoval. Uvědomil si možné následky svého chování v případě, že by Tetourovi zasadil smrtelnou ránu. Rytíř Rošovský vzápětí vtrhl do komory k Tetourovi, který se vzpamatovával z incidentu. „*Stanislav navrátivše ke mně, do komory mne prosil, abych z vokna vejskočil, že hned zabit budu* [...]“. Tetour uposlechl příkazu Rošovského, vyskočil z okna a utíkal tmavou nocí co nejdále od Drnholce. Tím si zachránil život před jistou smrtí. Volf Kryštof se mohl kdykoliv vrátit a svůj hrůzný čin dokončit. Bylo pro Tetoura štěstí, že Rošovský zareagoval tak okamžitě. Nebýt jeho, zřejmě by skončil probodnut v posteli drnholecké krčmy. Za napadení požadoval Tetour částku 600 hřiven gr. Celý případ se táhnul před zemským soudem ještě delší dobu, než Volf Kryštof částku vyplatil.¹¹

Volf Kryštof z Lichtenštejna byl za svůj život velkým dobrodruhem, jenž se vrhal do nejrůznějších případů. Právě tak ho nalézáme v roce 1552 v absolutně netradiční pozici – rukojmího. Je jasné, že také Lichtenštejni za svůj život museli být rukojmími. Šlechtická čest přímo vyžadovala přijmout rukojemství od šlechtických přátel, s nimiž udržovali těsnější vztah. Ten zřejmě byl mezi Lichtenštejnem a Vilémem starším Kunou z Kunštátu. Dotyčný si půjčil od Jana Hazlna na Stavětíně 1000 kop gr. Rukojmích bylo v tomto případě zřejmě více. Volf Kryštof ručil částkou 200 kop gr. Protože dlužník Kunštát zemřel, vymáhal dlužné částky po rukojmích. Jak již to bylo u Lichtenštejnů zvykem, odmítal Volf Kryštof převzít zodpovědnost a částku splatit. Přihlédneme-li k jeho dluhům, je tato pohledávka nevyimadatelná.¹²

K našemu velkému překvapení nalézáme Volfa Kryštofa opět v pozici rukojmího. Tentokrát ručil za Viléma Coulovce, jenže si půjčil částku 400 zl. od Zikmunda Vateckého. Volf Kryštof ručil 154 zl. 17 gr. Toto rukojemství nebylo příliš velké oproti předcházejícímu. Ale i tak před-

¹⁰ Tamtéž, fol. 335b.

¹¹ Tamtéž, fol. 125a–126a.

¹² Tamtéž, fol. 265a.

stavovalo vážný závazek, kazící vyrovnanou aktivní bilanci pouzdřanského pána. Všechny jeho pohledávky se sčítaly a po jeho smrti měly přejít na žijící příslušníky rodu, kterým udělají vrásky na tvářích.¹³

Volf Kryštof z Lichtenštejna potřeboval nutně peníze. Proto se rozhodl trochu nelegálně pozastavit platy z klášterní vesnice. Tím vznikla klášteru dolnokounického škoda 288 zl. Pravidelně od roku 1548 až do roku 1552 zadržoval vždy 32 zl. na sv. Jiří a sv. Václava. Podle smlouvy, kterou obě strany napsaly, měl Volf Kryštof v brzkém termínu peníze odevzdat. Zatím tak neučinil, proto na něj vznesli půhon.¹⁴

Majetky, jimiž mohl Volf Kryštof disponovat, byly omezeny na městečko Pouzdřany a dvě vesnice Klentnice a Pernou. Držba takového majetku nemohla šlechtici, natož příslušníku panského stavu být dostatečnou finanční jistotou. Z toho se zdá jako pravděpodobné, že mezi Lichtenštejny musela existovat dohoda o rozdělení peněz z celého mikulovského panství. Vzhledem k trvale nízkým příjmům hledal Volf Kryštof zdroje peněz v půjčkách. Ty sice mohly na krátký čas vyřešit problémy s penězi, ale z dlouhodobého hlediska vedly k jeho zkáze. To se projevovalo i v dalších činnostech zmíněného Lichtenštejna, které v sobě nesly známky krachu.

Začátkem roku 1553 nacházíme dva případy, které byly pro postavu Volfa Kryštofa tak typické. U prvního půhonu se jednalo o rukojmího Zikmunda Valeckého z Mírova, který ručil 154 zl. 17 gr. z úvěru 400 zl., poskytnutých Lichtenštejnovi. Dotyčný rukojmí však zemřel a celé rukojemství přešlo na jeho synovce Viléma Valeckého z Mírova. Zde nacházíme obvyklý scénář podobných rukojemství, kdy po pozůstalém je vymáhána částka rukojemství. Vilém Valecký musel peníze zaplatit ze správy statků po svém strýci, a zpětně je chce od Volfa Kryštofa z Lichtenštejna nazpět. Bylo by potěšitelné předpokládat, že Lichtenštejn peníze zaplatí okamžitě. Předně se jeho zdravotní stav začal rapidně zhoršovat, což nedávalo věřitelům a rukojmím přílišný optimismus do budoucnosti. Je jasné, že v roce 1553 se svých peněz Vilém Valecký nedočkal. Musel si tedy stoupnout do dlouhé řady věřitelů a čekat na vyřizování pozůstalosti po Volfovi Kryštofovi.¹⁵

Podobná je stížnost vznesená proti osobě Volfa Kryštofa. Asi v roce 1552 si objednal od Jiříka Arnolda ze Slepotic 9 metů ovsu v ceně 38 zl. 17 gr. Jeden met stál 5 zl. 15 gr. Tento případ nás upozorňuje ještě na jednu závažnou věc, s kterou musíme počítat. Na mikulovském panství neexistoval v polovině 16. století panský dvůr! To zásadním způsobem snižuje výkonnost celé lichtenštejnské režijní správy. V této době již panské dvory bezpečně existovaly na velké většině moravských statků. Josef Válka a František Matějka správně určili velký ekonomický potenciál, které dvorové hospodaření nabízelo. Bohužel myšlení mikulovských Lichtenštejnů – Volfa Kryštofa a Kryštofa IV. nebylo nakloněno dvorovému hospodaření. Místo toho na panství přežíval v podstatě starý systém rentového hospodářství. Zakládání dvorů vyžadovalo nemalé prostředky, které nebyli Lichtenštejny s to uvolnit. Místo toho se pohybovali na okraji finančního bankrotu. Jeví se nám jejich finanční počínání jako krajně neefektivní. Jediným východiskem je přeměna panství na režijní šlechtický velkostatek, jak na to upozornila celá řada historiků. Teprve tehdy mohly příjmy dosahovat takových výší, které dovolovaly vyšší investice do nejrůznějších odvětví šlechtického života. Koupě tak velkého množství ovsu byla určena pro panské koně, které měl Volf Kryštof na Pouzdřanech. Dost možná se jedná o množství, které koně spotřebovaly za rok.¹⁶

¹³ Tamtéž, fol. 270b.

¹⁴ Tamtéž, fol. 270b; VAŘEKA, M.: *Auseinandersetzungen der Liechtensteiner mit dem Kloster Niederkaunitz*. In: Specht, H. – Černušák, T. (edd.): *Leben und Alltag in böhmisch-mährischen und niederösterreichischen Klöstern in Spätmittelalter und Neuzeit*. St. Pölten – Brno 2011, s. 113–124.

¹⁵ MZA, f. A 3 Stavovské rukopisy 1348–1884, inv. č. 748, brněnské půhony 1553–1557, fol. 37a.

¹⁶ Tamtéž, fol. 43a, viz poznámku 3. Jeden met bylo asi 17,136 hl. HOFMANN, G.: *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*. Plzeň – Sušice 1984, s. 75.

Smrt si přišla pro Volfa Kryštofa z Lichtenštejna 29. června 1553 na jeho pouzdřanskou tvrz. Již delší dobu trpěl nesnesitelnými bolestmi způsobenými dnou a špatnou životosprávou. V okamžiku smrti po sobě zanechal manželku Kateřinu z Lichtenštejna rozenou z Lamberka a jedinou dceru Marii z Lichtenštejna. Kromě této nejbližší rodiny měli o pozůstalost zájem Kryštof a Jiří Hartman z Lichtenštejna. Zapomenout nesmíme ani na početné věřitele a rukojmí.¹⁷

Problémy ohledně pozůstalosti po Volfovi Kryštofovi se donesly až k samotnému císaři Ferdinandovi I. Ten stanovil komisi v následujícím složení: Víceek z Prusinovic a prokurátor Ambrož z Ottendorfu. Komise v tomto složení měla řešit problematiku dluhů a majetku po zesnulém Volfovi Kryštofovi. Z listů se zatím dozvídáme o dlužích v obecné rovině. Žádná konkrétní čísla nejsou uvedena. Zadlužení by se mělo platit z výnosů osobního majetku, který čítal vesnice Pernou, Klentnice a městečko Pouzdřany.¹⁸

Císař měl zájem na rychlém vyřešení pozůstalosti po Volfovi Kryštofovi z Lichtenštejna. Mezi prvními uspokojenými pozůstalými měla být dcera Marie z Lichtenštejna. Na takovémto vyrovnání se shodli společně Jiří Hartman a Kryštof z Lichtenštejna. Oba dva měli velký zájem získat pouzdřanský statek. Jenže nejprve museli vyplatit všechny závazky ležící na zmíněném statku.¹⁹ Také manželka Volfa Kryštofa Kateřina z Lamberku upomíná na svoje dědická práva. Po manželovi má nárok na oblečení a další věci, které jsou dány do pozůstalosti. Z nich by se mělo platit věřitelům, což zásadně odmítá, protože na věci má nárok jako vdova.²⁰

Komise jednala s oběma mužskými členy rodu v Olomouci o dalším společném postupu při správě a případném dělení majetku. Bylo dohodnuto, že oba Lichtenštejni budou majetek užívat společně a z jeho výnosů se zaplatí dluhy vázané na Pouzdřanech. Také opětovně se jednalo o výplátě peněz Kateřině a Marii z Lichtenštejna.²¹ Císař Ferdinand I. trval na nejrychlejším vyřešení problému ohledně výplaty peněz Kateřině z Lichtenštejna. Ta si stěžuje na přístup Kryštofa IV. a Jiřího Hartmana z Lichtenštejna. Císař je tedy napomíná a vyzývá, aby nekladli odpor při plnění správy majetku. Císař vystupuje jako ochránce vdov a sirotek. Přesně tak byl chápán jeho obraz u nejširších vrstev. Po roce 1555 utichá problematika kolem výplaty peněz po Volfovi Kryštofovi z Lichtenštejna. Nám nezbyvá, než věřit, že alespoň větší část peněz byla skutečně vyplacena. S odchodem Volfa Kryštofa nám zmizela ze scény postava „zahálčivého šlechtice“. Doba měla odlišnou dynamiku a přála průraznějším osobám typu Jiřího Hartmana, které během několika let získají v rodě převahu a vůdčí pozice.²² V roce 1554 dostává Jiří Hartman od císaře Ferdinanda lenní list na Mikulov, hrady na Pavlovských vrších a Drnholec.²³

Pouzďanský statek koupil Jiří Hartman z Lichtenštejna za 10 883 zl. Z peněz bylo zapláceno zejména věřitelům a manželce s dcerou. Jiří Hartman však statek záhy v roce 1557 prodal, čímž Lichtenštejni přišli o významné panství. Zanedlouho měl následovat prodej mikulovského kolosu, který odstartoval finanční problémy rodu.²⁴

¹⁷ Gerald Schöpfer uvádí datum smrti Volfa Kryštofa 23. července 1553, kdežto na náhrobní desce je uvedeno datum 29. června 1553.

¹⁸ NA, f. Morava, inv. č. 176, pozůstalost po Volfu Kryštofovi z Lichtenštejna z let 1554–1555, fol. 1a–1b.

¹⁹ Tamtéž, fol. 2a–2b, list z 6. 8. 1554. Nacházíme zde první zmínku o dceři Volfa Kryštofa – Marii z Lichtenštejna. Ve všech dostupných lichtenštejnských publikacích o genealogii rodu ji nenalezneme. Také v SL-HA nenacházíme zmínku o této osobě. Pouze při projednávání pozůstalosti po jejím otci Volfu Kryštofovi ji nalezneme v NA ve fondu Morava.

²⁰ NA, f. Morava, pozůstalost po Volfu Kryštofovi z Lichtenštejna z let 1554–1555, inv. č. 176, fol. 3a–3b.

²¹ Tamtéž, fol. 4a–4b.

²² Tamtéž, fol. 5a–5b, list z 6. 10. 1555. Císař Ferdinand nabádá k urychlenému vyřešení pozůstalosti.

²³ SL-HA, H 321, pag. 324–326, lenní list z roku 1554 pro Jiřího Hartmana.

²⁴ HOSÁK, L.: *Historický místopis země Moravskoslezské*. Praha 2004, s. 248–249.

Náhrobek Volfa Kryštofa z Lichtenštejna z pouzdřanského kostela.

Summary

Volf Christopher of Liechtenstein 1511–1553 (Story of Renaissance Aristocrat)

The Liechtenstein family came to Moravia in 1249. At that time Henry I. of Liechtenstein received from former Margrave of Moravia Přemysl Otakar as a fief a large area in the southern part of the country – Mikulov region. This area later became a base of the Liechtenstein family. Individual representatives of the family were aware of their problematic position among the Czech kings and the dukes of Austria. They always served on both sides of the border.

Volf Christopher of Liechtenstein was the representative of typical Renaissance aristocrat of the half of the 16th century. He did not focus on building his own economic base. His priority was life which he enjoyed to the fullest. He got bogged down in a series of disputes, whether noble over honor or debts. He left behind a daughter and a wife, who bore the severity of his debts. Until now, the life story of this half-forgotten nobleman of the Liechtenstein family is commemorated by a beautiful tombstone on the wall of the church in Pouzdřany.